

Το θαύμα της Αγια-Σοφιάς, η έκσταση που δεν ξεχνιέται ποτέ! (Γιώργος Ξεινός, Γιατρός - Λογοτέχνης)

/ [Πεμπτούσια](#)

Αγία Σοφία

Η Μεγάλη Εκκλησία, «θέαμα κεκαλλιστευμένον τοῖς μὲν ὀρῶσι ὑπερφυές, τοῖς δέ ἀκούουσι παντελῶς ἄπιστον» κατά τον Προκόπιο και «κορωνίδα της βυζαντινής αρχιτεκτονικής» κατά τον Ράνσιμαν, το μεγαλουργημα του Ιουστινιανού, πού αφιέρωσε στη Σοφία του Λόγου, στον Χριστό, συμβολίζοντας μια για πάντα μέσα στους αιώνες τον χαρακτήρα τής Αυτοκρατορίας του.

Για το ανυπέρβλητο, υστέρα από χίλια τετρακόσια χρόνια, αυτό αριστούργημα «θὰ ἔταν αρκετό για να χαρακτηρισθεῖ ως “Μέγας” ο Ιουστινιανός, που το συνέλαβε ως ὄραμα και το πραγματοποίησε κατά τρόπο τόσο τέλει» διατείνεται ο αρχιτέκτων του Πατριαρχικού Οίκου Αριστείδης Πασαδαίος.

[ags2](#) not found or type unknown

Ἡ Ἀγία Σοφία των 77 μέτρων μήκους και 72 πλάτους, με των 33 μέτρων διαμέτρου τεράστιο τρούλλο, πού απέχει 62 μέτρα από το δάπεδο, δίνοντας στον προσκυνητή την αίσθηση του σκέποντος ουρανού ὁ ναός πού οικοδόμησαν, διαθέτοντας ὅλη τη φαντασία και την τέχνη τους ὁ Ανθέμιος από τις Τράλλεις και ὁ Ισίδωρος από τη Μίλητο, στη θέση παλαιότερου ναού πού βρισκόταν στον ἴδιο περίβολο με την Ἀγία Ειρήνη και μέσα στον περιτειχισμένο χώρο, όπου βρίσκονταν «τὰ περὶ τὸ Αυγουσταῖο σημαίνοντα πολιτικά κτίρια»: ἡ Σύγκλητος, το Παλάτι κι ὁ Ἱππόδρομος.

Αρχικός Ἰδρυτής θεωρεῖται ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, πού ἔχτισε τον ναό τής του Θεοῦ Σοφίας, κοντά στον επισκοπικό, τότε, ναό της του Θεοῦ Ειρήνης. Ξαναχτίστηκε από τον Θεοδόσιο τον και εγκαινιάστηκε το 415, για να πυρποληθεῖ στις 15 Ιανουαρίου του 532 κατά τη στάση του Νίκα.

Τότε ὁ Ιουστινιανός συνέλαβε το μεγαλεπήβολο σχέδιο να τον ξαναχτίσει, εκ βάθρων. Η μηχανική τόλμη και ἡ αρχιτεκτονική φαντασία των Ανθέμιου και Ισίδωρου, ἔστησαν τον τεράστιο τρούλλο πάνω σε τέσσερις πεσσούς, δημιουργώντας αυτό το πρωτοφανέρωτο και ανεπανάληπτο αρχιτεκτονικό θαύμα,

ανυπέρβλητο δείγμα τής βασιλικής

μετά τρούλλου, μέσα σε πέντε χρόνια, δέκα μήνες και τέσσερις μέρες. Δίκαια ό «κτίτωρ» αυτοκράτορας, πού οραματίστηκε ένα αντάξιο της Αυτοκρατορίας του σύμβολο, αντικρίζοντας για πρώτη φορά τελειωμένο το έργο, αναφώνησε το θρυλικό εκείνο «νενίκηκά σε Σολομών».

Ανάλογη με την αρχιτεκτονική και ή εσωτερική διακόσμηση της Μεγάλης Εκκλησίας, με τις ορθομαρμαρώσεις των τοίχων, τούς κομψούς κίονες, τα περίτεχνα κιονόκρανα με το μονόγραμμα του Ιουστινιανού κι όλα εκείνα τα καλλιτεχνήματα, πού θα κάνουν την 'Αγία Σοφία στόχο μελλοντικής λείας, άλλα επίσης παραμύθι και θρύλο.

Από την ανέγερσή της, ως τις παραμονές της Άλωσης τής Πόλης, η 'Αγία Σοφία αποτέλεσε το καύχημα και το στολίδι των βυζαντινών Αυτοκρατόρων, οι οποίοι, ανεξάρτητα από τις κατά καιρούς οικονομικές δυσπραγίες του κράτους, την επιμελούνταν και φρόντιζαν την αίγλη της. Τούτο μπορεί να το παρακολουθήσει κανείς ευκολότερα καί πειστικότερα στον εικονογραφικό διάκοσμό της. Από το αρχαιότερο ψηφιδωτό του τεταρτοσφαιρίου της αψίδας του Βήματος, την ένθρονη Θεοτόκο, ως την τεράστια, αμίμητης τέχνης, Δέηση τής παλαιολόγους εποχής, στη δυτική πλευρά του νότιου υπερώου, τα ψηφιδωτά τής Μεγάλης Εκκλησίας διηγούνται τη λατρεία και την αφοσίωση των βασιλέων και των βασιλισσών σ' αυτή.

Δεν ήταν δυνατό να γίνει αλλιώς, παρά τούτος ό περίλαμπρος ναός τής του Θεού Σοφίας, να αποτελέσει την έδρα του Επισκόπου Κωνσταντινουπόλεως και, στη συνέχεια, Οικουμενικού Πατριάρχη. Σ' ολόκληρη τη διάρκεια τής Ιστορίας, ως την ύστατη εκείνη ώρα τής 29ης Μαΐου του 1453, ή Μεγάλη Εκκλησία ταυτίστηκε με τον Οικουμενικό Θρόνο, κληροδοτώντας για πάντα στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως τον τίτλο τής Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.

Στα χρόνια τού Ιουστινιανού είχε χίλιους κληρικούς και στη Νεαρά του Ηρακλείου, κατά τον 7ο αιώνα ορίζεται κατάλογος 600 ατόμων, αποτελούμενος από «80 πρεσβυτέρους, 150 διακόνους, 40 διακονίσσας, 70 υποδιακόνους, 160 αναγνώστας, 25 ψάλτας και 75 θυρωρούς». Μέχρι τον ενδέκατο αιώνα ή 'Αγία Σοφία λειτουργείτο μόνο τις μεγάλες γιορτές και τά Σαββατοκύριακα, όμως ό Κωνσταντίνος Μονομάχος «διέταξε νά τελήται ή 'Ιερουργία καθ' έκαστην ήμέραν, χαριζόμενος τῇ έκκλησία νέας τινάς προσόδους». Ακολούθησαν όμως δίσεχτοι καιροί, ήρθαν οι Φράγκοι το 1204 και τη γύμνωσαν από κάθε θησαυρό ενώ στη συνέχεια ή συρρίκνωση τής Αυτοκρατορίας και ή συνακόλουθη ένδεια, οδήγησαν τα εισοδήματα της στο σημείο πού να επαρκούν «μόλις είς φωταψίαν αὐτῆς».

Όσα κι αν γράψεις, ό,τι κι αν πεις, θά 'ναι πάντα λίγα για να γνωρίσεις σε κάποιον τη Μεγάλη Εκκλησία κι ελάχιστα για όποιον την επισκέφτηκε, έστω για μια φορά στη ζωή του.

Θυμάσαι εκείνη την πρώτη φορά, που, έφηβος, πραγματοποίησες το παιδικό σου

όνειρο να επισκεφτείς την Αγία Σοφία. Ήταν ένα άνοιξιάντικο πρωινό του Μαΐου, όταν βρέθηκες εκεί στη μέση του τεμένους πού διάλεξες για να περιγράψεις στο διαγώνισμά σου τής Ιστορίας της Τέχνης, άριστεύοντας. Το θέαμα ξεπερνούσε όλες τις προσδοκίες σου, μυθικότερο από τις διηγήσεις πού εξέθρεψαν την παιδική σου φαντασία και θαυμασιότερο από τον θαυμασμό του καθηγητή σου για το μεγαλείο τής αρχιτεκτονικής σύλληψης. Καθώς σήκωσες το κεφάλι αναζητώντας το σημείο όπου άλλοτε δέσποζε ό Παντοκράτορας, είδες τις ακτίνες του ήλιου, πού πριν λίγο είχε ανατείλει, να γλιστρούν μέσα από τα παράθυρα του τρούλλου και να συμβάλλονται μεταξύ τους σηκώνοντάς τον ακόμη πιο ψηλά, ώστε αιωρούμενος πάνω απ' το φώς να μεταστοιχειώνεται στον τα πάντα ενέχοντα ουρανό.

Τούτη ή έκσταση δεν ξεχνιέται ποτέ! Κάθε φορά πού ξαναβρίσκεσαι εκεί, ξαναζείς εκείνο το μαγικό πρωινό πού αιχμαλωτίστηκες από τις ανταύγειες του φωτός και των χρωμάτων. Ύστερα, αφήνοντας πίσω τούς ιριδισμούς, προχωρείς και στέκεσαι απέναντι από την αψίδα του Βήματος, όπου η ένθρονη Θεοτόκος, κρατά από τον ώμο τρυφερά τον παντοδύναμο Παντοκράτορα, πού σηκώνει το μικρό Του χέρι προς τη μητρική θωπεία ή την ευλογία του σύμπαντος κόσμου. Σπάνια ή τέτοια καλλιτεχνική πληρότητα έκφρασης τής ανθρώπινης: φύσης του Χριστού, πού δεν διασπά το θεολογικό περιεχόμενο τής παράστασης, διατηρώντας αναλλοίωτη τη δογματική ουσία.

Αναρίθμητοι όσοι μέσα στους αιώνες γνώρισαν από κοντά το θαύμα τής 'Αγίας Σοφίας. Μιλούσαν και ξαναμιλούσαν για το ό,τι είδαν, προσπαθώντας να μεταγγίσουν και στους άλλους κάτι από τη μαγεία και το μεγαλείο της...

Κι έτσι, έγινε θρύλος ή 'Αγία Σόφιά!